

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
פרשת חקת

עלון חידושי תורה ושאלות על פרשת השבוע וענייניא דיומא מ - א' ועד ת' ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 87 פסוקים = עבודה, נדב ואביהוא
בפרשה 3 מצוות עשה. (ספר החינוך)

עשה: פרה אדומה טומאה של מת טומאה אדם טהור ומטהרין אדם טמא מטומאת מת בלבד.

כתב המג"א (שו"ע תקפ ט) - כתב התניא ביום הששי פ' חקת נהו יחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו בימי החדש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירה התורה זאת חקת התורה מתרגמינן דא גזירת אויבתא. וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גדולות באותו היום כמ"ש בסליחות שחבר בעל השפתי כהן.

זאת חקת התורה אשר צנה י-הנה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על. (י"ב)
פרש"י - לפי שהשטן נאמות העולם מונין את ישראל, לומר: מה המצנה הזאת? ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה 'חקה': גזרה היא מלפני, אין לה רשות להקרה אחריה (מדרש תנחומא חקת ז) אנו מזכירים בברכת השכיבו וקטר שטן מלפנינו ומאחרינו והיינו הסר את השטן של לפני המצווה והסר השטן של לאחר המצווה. לפי שהשטן הוא היצה"ר אומר לאדם לפני עשיית המצווה 'מה המצווה הזאת' וכי מה לך לעשות את המצווה הזאת ומה יתן לך ומה יוסיף לך בעשיית אותה מצווה. אמנם לאחר שהתגבר על היצה"ר ועשה את המצווה עדיין בא יצה"ר ואומר לו איזה מצווה גדולה עשית ועל ידי זה גורם לו לכלל גאוה ובוזה מפסיד את שכר המצווה שמביאו לידי גאוה. ולכן הפתרון להינצל מהיצה"ר לפני המצווה לזכור שזו גזירת הקב"ה לקיים המצווה ולאחר המצווה להסיח דעתו ממנה ולא להרהר כמה גדולה אותה מצווה ובוזה לא יבוא לכלל גאוה. (מ.ש.ת.)

זאת התורה אדם פי ימות באהל (י"ד) אמר רבי שמעון בן לקיש: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, שנאמר: "זאת התורה אדם פי ימות באהל וגו'". (גיטין נז ב). כתב המהרש"א - ודאמר אין ד"ת מתקיימין כל שנאמר וזאת התורה אדם גו' דלפי פשוטו ה"ל למכתב וזאת תורת אדם בו גו' כמו וזאת תורת העולה וגו' וזאת תורת החטאת וגו'. וע"כ כתב וזאת התורה דהיינו שהתורה מתקיימת באדם הממית עצמו באוהל של תורה וענין המיתה שממית גופו ומסלק ממנו מותר התאוה. (חידושי אגדות שם). כתב הרמב"ם - אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה; אלא במי שממית עצמו עליהן, ומצער גופו תמיד, ולא ייתן שנת לעיניו, לעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז (במדבר י"ד) זאת התורה אדם פי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמה. (הל' תלמוד תורה פ"ג ה"ב). כתב המאירי גיטין שם - לעולם יהא אדם שוקד ללמוד תורה ולא יפנה שעותיו לבטלה שאין קיום התורה אלא ברוב שקידה דרך הערה אמרו זאת התורה אדם פי ימות באהל. לכאורה למה רמזה לנו התורה דבר זה דווקא כאן בטומאת אוהל ולא בפסוקים של קבלת התורה? אלא שבטומאת אהל נתחדש לנו שאין החי והמת יכולים לדור בכפיפה אחת דהרי אם נמצאו החי והמת תחת אהל אחד, מקבל החי טומאה מהמת, וכמו כן לומדים מזה שאין החיים הרוחניים יכולים להתקיים ביחד עם מיתות רוחניות, דהיינו הרצון ללימוד תורה נקראת "חיים רוחניים" והרצון לדברים זרים נקראת "מיתה רוחנית", ושניהם אינם יכולים להתקיים יחד, על דרך שכתבו התוס' (כתובות קד א) 'עד שהאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו', וכן אפשר ללמוד להיפך - אין מלאך המוות שולט על מי שעוסק בתורה כיוון שהתורה הוי מקור החיים ובמקום החי לא שייך מיתה ולא מי ששולט על המיתה. וכן איתא בפרקי אבות (ו' ו) והתורה נקנית במעוט מענוג.

זאת חקת התורה אשר צנה י-הנה לאמר - רמז לשלושה דברים המועילים לזכירת הלימוד: האחד - שיחזור על פרקו מאה ואחד פעמים, השני - שיצ"ר שם י-הנה מול עיניו בשעת הלימוד (כמובא בשם האר"י ז"ל), השלישי - שילמד בקול רם וישמיע לאזניו. זאת ר"ת זכור אל תשכח. אשר צנה בגימטריא מאה ואחד. לאמר - שתגיד בפה ובהרמת הקול. (מזלא טובא)

ולקח אלעזר הפנה מדמה באצבעו והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים. (י"ד) שבעה פעמים הפנה בפרשה, שכל מעשה הפרה שבעה שבעה, ז' כהנים, ז' הזאות, ז' טומאות, ז' טהרות, ז' כיבוסים, ז' פרות, ז' שריפות, הרי שבעה פעמים שבעה. עוד שלוש פעמים שבע בפרשה, ונאמר שבעת ימים, ושבעת ימים היו מפרישים ומזים על הכהן מכל החטאות שהיו שם, ושלוש פעמים כתוב בפרשת הזאות יום השלישי, וארבע פעמים הזאות יום השביעי, הרי גם כן שבע. הרי הכל עשרה פעמים שבע עולה שבעים. וז' פעמים ז' הם רמזים מ"ט פנים לתורה, אבל יש עוד, עד ע' פנים. וכמו ע' נפש נכללו במ"ט בפרשת ויגש, ונכתב מקודם מ"ט (והם בני לאה עם בני זלפה שפחתה) ואחר כך בני רחל ובלהה שפחתה. (הגר"א)

הטעם שהיו שבע הזאות, שבעה כיבוסים, שבע פרות ושבעה כהנים, משום שהטומאה מתפשטת עד מדה שביעית ועד בכלל. (שפתי כהן)
טעם נוסף מופיע במדרש אגדה - היוו עליו ז' פעמים למען יכפר לו הקב"ה שברא העולם בשבעה ימים.
דמה גימטריא מ"ט, כי מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, מ"ט שערי בינה. (רבינו אפרים) לכך מתחיל מעשה הפרה בז' זאת, זהו מזוקק שבעתים (תהלים יב ז) וזהו כמטמונים תחפשנה (משלי ב ד) לטהר טמאים לטמא טהורים זהו שנאמר (קהל ז כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. והיא רחוקה בגמטריא פרה אדומה. (רבינו אפרים)

איתא בגמרא - מאי דקתיב: (במדבר כא) ומדבר מתנה, וממתנה נחליאל, ומנחליאל במות, פיון שעושה אדם את עצמו כמדבר, שהוא מקקר לכל, תורה נתנה לו במתנה, שנאמר: ומדבר מתנה. וכן שננתה לו במתנה, נחלו אל. וכן שננתה לו אל, עולה לגדלה, שנאמר: ומנחליאל במות. ואם הגביה את עצמו, הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר: (שם) ומבמות הגיא. ולא עוד אלא (ששוקעין) [ששוקעין] אותו בקרקע, שנאמר: (שם) ונשקפה על פני הישימן. ואם חוזר בו, הקדוש ברוך הוא מגביהו, שנאמר: (ישעיה מ) כל גיא יישא. (נדרים נה א). כתב המאירי (שם) - ממדרגות החכמה והאחרונה שבהם הוא להשפיע מחכמתו לזולתו והיא המעמדת והמקיימת תורה ללומדיה ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הגיא ולא עוד אלא שבני אדם מבזין אותו ושוקפין אותו בקרקע שנאמר ונשקפה על פני הישימן ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא יישא.

חידה בפרשה - איתא במדרש (תנחומא בשלה) שבעה ענני כבוד היו: ארבע מארבע רוחות, ואחד מלמטה, ואחד מהלך לפניהם. כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה מנמיכו ושורף נחשים ועקרבים, מכבד ומרביץ את הדרך לפניהם.
איהו שלוש הרים במדבר שעמיד הענן לא השווה ויישר? [רמז ר"ת סנה]
הר סיני - הר נבו - והר הקר ר"ת סנה. איתא במדרש (תנחומא חקת יד) מהו הר הקר. הר על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול. ואף על פי שהענן מהלך לפניהם משפיל את הגבה ומגביה את השפל, הניח הקדוש ברוך הוא את הקר הזה דגמא, שבעה כנסים שעושה להם הקדוש ברוך הוא, שלא הניח הר במדבר, שלא יהיו מתגזעין ועולין ויורדין. ואף על פי שהיה עושה הענן כל המדבר מישור, הנה מניח מקום גבוה למשכון, שיהא חונה שם. והניח שלשה הרים, הר סיני לשכינה, והר נבו לקבורת משה, והר הקר לקבורת אהרן.

שאלות

- א. בחודשים הללו נלחמו בני ישראל עם סיחון ועוג, וניצחום.
- א. **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקְּהָל אֶל פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיִּרְאוּ כְבוֹד יְ-הוָה אֲלֵיהֶם** (כ ו) מה הטעם דכתיב **אֶל פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד**, ואילו בפרשת קרח גבי מתלוננים כתיב **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, אֶל פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד** (ז ח).
- ב. ונתתם אתה **אֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן** והוציא אתה **אֶל מַחֲוֵץ לַמִּחֲנֶה וְשֹׁחֵט אֹתָהּ לְפָנָיו**. (ט ג) תיבת **הַכֹּהֵן** צריכה ביאור, ואנו יודעים שאלעזר הוא כהן, דכתיב (שמות כח א) **וְזֹאת בְּנֵי אֹתוֹ מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵנִי לִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן**.
- ב. ויאמר י-הוה אל משה **אֵל תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִינְדָד נִתְמַי אֹתוֹ וְזֹאת כָּל עַמּוֹ וְזֹאת אֶרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן**. (כא ד) מה הטעם שכתוב **אֹתוֹ אֹתוֹ** בכפל לשון.
- ג. איזה מת אינו מטמא באוהל.
- ד. שמונה עשר טריפות בבהמה נאמרו הלכה למשה מסיני, וסימנם **ד"ן חנ"ק נפ"ש**.
- ה. ונתתם אתה **אֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן** והוציא אתה **אֶל מַחֲוֵץ לַמִּחֲנֶה וְשֹׁחֵט אֹתָהּ לְפָנָיו**. (ט ג) תיבת **לְפָנָיו** נראית לכאורה מיותרת. כיצד ישחוט אותה והיא לא לפניו?
- ה. **הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת י-הוָה וַיִּקְדָּשׁ בָּם**. (כ יג) מה הטעם דבפרשתנו כתיב **הַמָּה מִי מְרִיבָה** ואילו בפרשת פנחס כתיב (כו יז) **הֵם מִי מְרִיבֹת קִדְּשׁ מִדְּבַר צָן**, בלא ה'. (**הֵם – הַמָּה**)
- ו. ראייה בפרשה שהמחזיק ב**נכסי הגר** שהוא זוכה בהם מן ההפקר, שאם לא היו לגר בנים שנולדו לאחר שנתיגר, כל הקודם זוכה ברכושו **מה יעשה ויתקיימו בידו?** שכיון שלא רכשם ביגיע כפיו, אם לא יעשה בהם דבר מצוה, יאבדו ממנו — יקח (יקנה) **בהן ספר תורה** במקצת הכספים, ובזכות מצוה זו שעשה, יישמר השאר.
- ז. **וְתַמַּת שָׁם מְרִיָּם וְתַקְבֵּר שָׁם**. ו**לֹא הָיָה מִיָּם לְעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהְרֹן**. (כ א) תיבת **לְעֵדָה** לכאורה מיותרת, אם לא היה מים ודאי שמדבר על העדה, הלא היא עדת ישראל.
- ח. וְלָמָּה הִעֲלִיתֶנּוּ מִמִּצְרַיִם לְהִבְיֵא אֹתֵנּוּ אֶל הַמָּקוֹם הַרְעַ הַזֶּה לֹא מְקוֹם זָרַע וְתַאֲנֶה וְנָסַן וְרַמּוֹן וּמִיָּם אֵין לְשִׁתוֹת. (כ ה) מה הטעם שהקדים כאן תאנה לגפן ובכל מקום מקדים גפן לתאנה, כדכתיב (דברים ח ח) **אֲרָץ חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְנָסַן וְתַאֲנֶה וְרַמּוֹן אֲרָץ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ**. וכן (מ"א ה ה) **אִישׁ תִּסַּחַת גִּפְנוֹ וְתִסַּחַת תַּאֲנִיתוֹ**. מה הטעם שהזכירו דווקא ג' מינים הללו.
- ט. וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל. פרש"י - משל לבן שפחה שטינף פלטיץ של מלך אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל. כיצד אמרינן דפרה אדומה הוא לכפר עון העגל הא כבר נצטוו במרה על פרה אדומה כשעדיין לא חטאו בעגל דכתיב **שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט** (שמות טו, כה) פרש"י - במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ו**פרה אדומה** ודינין.
- י. ו**נִצְעַק אֶל י-הוָה וַיִּשְׁמַע קְלוֹנוֹ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהָיָה אֲנַחְנוּ בְּקִדְּשׁ עִיר קִצְהָ גְבוּלָהּ**. (כ טז) מה הטעם דכתיב **וַיִּצְאֵנוּ** בכתב חסר.
- כ. ויאמר י-הוה אל משה **וְאֶל אֶהְרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹן לֹא תִבְיֵאוּ אֵת הַקְּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִתְמַי לְהֵם**. (כ יב) כל מקום שנאמר אמירה לשון חיבה הוא. לכאורה מה שייך לשון אמירה כאן הלא דיבר עמהם קשות והודיע להם קנסת מיתתם.
- כ. ו**יִשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּירָשׁ [וַיִּוֹרֶשׁ] אֵת הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר שָׁם**. (כא לב) פרש"י - הַמְּרַגְלִים לְכַדוּהָ; אָמְרוּ: לֹא נַעֲשֶׂה פְּרָאוּשׁוֹנִים, בְּטוֹחִים אֲנוּ בְּכַח תַּפְּלֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם (מדרש תנחומא חוקת כד). את מי שלח משה לרגל את יעזר?
- ל. ו**יִשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** (כא לב) מה הטעם שמשה רבינו שלח מרגלים ליעזר באופן מיוחד. והיא האחרונה שכבשו לפני כניסתם לארץ ישראל.
- מ. מה הטעם שנוהגים לשפוך את המים כשיש מת בעיר, וילפינן לה ממיתת מרים דכתיב (כ א-ב) **וְתַמַּת שָׁם מְרִיָּם** וסמך ליה **וְלֹא הָיָה מִיָּם לְעֵדָה**. כתיב ו**אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד טִיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשֹׁפֵד אֵת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָי**. (ויקרא יז יג) צוה הקב"ה לכסות דם שחיטת חיה ועוף הנאכלין. (ספר מצוות הגדול). ראייה בפרשה שמכסים דם השחיטה באפר כמו בעפר.
- נ. **כָּל הַנֶּגַע בְּמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֵת מִשְׁכַּן י-הוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל** (יט יג) לכאורה הוי כפילות ב**מַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת**.
- ס. ההבדלים בין פרה אדומה שעשה משה רבינו ע"ה לבין פרות אדומות בשאר הדורות.
- ע. ונתתם אתה **אֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן** והוציא אתה **אֶל מַחֲוֵץ לַמִּחֲנֶה וְשֹׁחֵט אֹתָהּ לְפָנָיו**. (יט כג) תרגום יונתן - וְכִתְבָּא אֹחְרֵן יְכֹס יְתָה קְדָמוֹי בְּתֵרִין סִימְנָא כְּמִשְׁאֵר בְּעִירָן וַיִּבְדִּיקְנָה בְּתַמְנֵי סְרֵי טְרִיפֵן. היינו וכהן אחר שחט אותה לפניו בשני סימנים כמו משאר בהמות ויבדקנה בשמונה עשר טריפות. ואיתא בגמרא (חולין יא א) **וְשָׂרְף וְשֹׁחֵט** מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלימה. לכאורה כיצד בודק אותה בשמונה עשר טריפות והרי שורפים אותה כשהיא שלמה.
- ע. וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל. (יט ב) היכן מצינו שמקריבים קרבן שיש בו מום.
- פ. וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל. ונתתם אתה **אֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן** (יט א-ב) מה הטעם שפתח בלשון יחיד וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ והמשיך בלשון רבים ונתתם אתה.
- צ. ו**יִשְׁלַח י-הוָה בָּעָם אֵת הַנְּחָשִׁים הַשֹּׁרְפִים וַיִּנְשָׁכוּ אֵת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל**. (כא ו) מה הטעם ששינה הכתוב במכה זו של הנחשים שבתחילה מזכיר גם נחשים וגם שרפים, וכשהלכו ישראל לבקש ממשה שיסיר מהם הנחשים אמרו ו**יִסָּר מִעֲלֵינוּ אֵת הַנְּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם**. (כא ז) וכשאמר הקב"ה למשה לעשות נחש נחושת אמר לו **עֲשֵׂה לָךְ שָׂרְף** וכשבא משה לעשות הנחש נאמר ו**יַעֲשֶׂה מֹשֶׁה נְחָשׁ נְחֹשֶׁת** ולא נאמר **שָׂרְף**.
- ק. ו**תַּמַּת שָׁם מְרִיָּם וְתַקְבֵּר שָׁם** (כ א) איתא במדרש פליאה — 'מלמד שכלו מתי מדבר'. מה הראיה שכלו מתי מדבר, והביאור בזה.
- ר. ו**יִרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִם וַיִּשָּׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹאֲבֹתֵינוּ**. (כ טו) מספר השנים בהם ישבו אבותינו במצרים, רמוז בתיבות יָמִים רַבִּים.
- ש. ו**תַּמַּת שָׁם מְרִיָּם וְתַקְבֵּר שָׁם** (כ א) פרש"י - למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך, מה קרבנות מכפרין, אף מיתת צדיקים מכפרת (מועד קטן כח). למה נסמכה דווקא לפרה אדומה ולא לשאר קרבנות שמכפרים.
- ש. ויאמר י-הוה אל משה **וְאֶל אֶהְרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹן לֹא תִבְיֵאוּ אֵת הַקְּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִתְמַי לְהֵם**. (כ יב) לכאורה קשה למה נענש אהרון הלא משה דיבר ומשה היכה אל הסלע.
- ת. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: מִנּוּן שְׂאִין דְּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיֵּימִין אֲלָא בְּמִי שְׂמִיטָה עֲצֻמוֹ עָלֶיהָ - שְׁנַאֲמַר: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל. (יט יד) (ברכות סג ב) בפרקי אבות (ו ה) איתא **וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאֲרָבָעִים וְשִׁמּוּנָה דְּבָרִים**, מדוע לא נזכר ענין זה שצריך להמית עצמו עליה.
- ת. עניינה של פרה אדומה היא, שמטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים המתעסקים בה היכן מצינו חוץ מפרה אדומה, טהור שמטמא אחרים?

תשובות

- א. אלול נלחמו בני ישראל עם סיחון, ועם עוג נלחמו בחודש תשרי לאחר חג הסוכות. (מדרש במדבר רבה יט לב) *
- א. אָבֵל אֶסוּר לְהִיכָנֵס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ (כמבואר במ"ק טו ב) משה ואהרן היו אבלים על פטירת מרים. כדאיתא במדרש (ילקוט"ש עה"ת תשסג) הבאר היה עולה בזכות מרים שנאמר **וַתָּמֶת שָׁם מְרִים** ומיד **וְלֹא הָיָה מַיִם לְעַדָּהּ**, וכיון שנשתלק הבאר התחילו מתכנסין על משה ועל אהרן שנאמר **וַיִּקְהְלוּ עַל מִשְׁהָ וְעַל אֶהָרֹן** והיו משה ואהרן יושבין ומתאבלין על מרים, אמר להם הקב"ה בשביל שאתם אבלים ימותו בצמא עמוד וקח מטך **וַהֲשִׁקֶינָה אֶת הָעַדָּה וְאֶת בְּעִירָם**. (טעמא דקרא)
- ב. בגדי כהונה צריך, בזמן קבלת הדם והזאת דמה צריך הכהן ללבוש בגדי כהונה. (הגר"א)
- ב. ברית מילה נקראת אות – שנאמר (בראשית יז יא) **וַהֲקִינָה לְאֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם**. לפי שמשח רבינו חשש שמפני שעוג נימול בזמנו של אברהם ושמא תגן עליו מצוה זו אמר לו אל תירא מאות הברית שכבר טימא אות זה. ומי שאינו נוהר בזה אין הזכות עומדת לו. (זוהר, ילקוט ראובני)
- ג. גוי אינו מטמא באוהל – רבי שמעון בן יוחאי אומר: קברי גוים אינן מטמאין באהל, שָׁמָּא ר' יוחנן קאל לך לא) : **וְאִתָּן צְאֵנִי צְאֵן מְרִיעֵי אֲדָם אֲתָם**. אֲתָם קרויין אָדָם, וְאִין גוֹיִם קרויין אָדָם. (יבמות סא א)
- ד. דרוסה, גפולה, חסרה, גטולה, קרועה, גקובה, פסוקה, שבורה. ר"ת ד"ן **הנ"ק נפ"ש**. הם י"ח טריפות בבהמה נאמרו למשה מסיני. (חולין מב א)
- ה. היסח הדעת פוסל בה עד שתעשה אפר, וזהו **לְפִנָּיו**. (יומא מב א) **וַיִּשְׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו** בגימטריא **זו עד שתיעשה אפר** (1453). (רבינו אפרים)
- ה. ה' דברים חטא משה רבינו ע"ה – אחד שהקהיל את כל הקהל והקב"ה אמר לו **וַתִּקְהַל אֶת הָעַדָּה** והם הזקנים, (ואי אפשר שלא יהיו בהם בעלי קריים ולא היה כאן גילוי שכונה והלך לצד אחר של הסלע), השני שהכה בצור, השלישי שקראם **הַמְרִים**, הרביעי שהכה פעמיים, החמישי שאמר **הַמָּן הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצֵאֵנִי**. [רבינו חננאל – היה לו לומר יוציא ה' לכם מים] (מושב זקנים בשם הרא"ש)
- ו. **וַיִּדְרֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לִי-הֲיֵה וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תְּתֵן אֶת הָעֵמָּה הַזֶּה בְּיַד וַהֲחַרְמְתִּי אֶת עֲרִיבָם**. (כא ב) איתא בגמרא (עירובין סד ב) **הַמְּחַזְקִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר**, מה יַעֲשֶׂה וַתִּקְיָמוּ בְּיָדוֹ? יִקַּח בְּהֵן סֶפֶר תּוֹרָה. מאי קָרָא? דְּכָתִיב: **וַיִּדְרֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶדֶר וְגו' פֶּרֶשׁ"י** - דעל ידי דעבד בהו מצוה מיקיימי בידה דכתיב **וַיִּדְרֹשׁ יִשְׂרָאֵל וְגו' וַהֲחַרְמְתִּי** לשון הקדש ועל ידי כך נשמעת תפלתם ונפלו בידם.
- ז. זכותה של מרים קיים ובארה מלא מים – אך מישראל נעדרה, לומר מים היו אך לא לעדה, כי לא יבשו מי הבאר, פי הבאר נסתם מהם והוא היה מלא. לכך כתיב (כ ח) **וַיִּמְן מַיִמַּי**, כי מימיו איתו שאינו נותנם עד דברם אל הסלע. (תורת משה)
- ח. חשיבות הגפן הוא משום הנסכים שהיו קרבים, אך זה דוקא בארץ ישראל שם ניסכו על המזבח, ולכן יש מקום להקדים גפן לתאנה. אולם ההיותם במדבר הקדמו תאנה לגפן משום חשיבות הפרי. והיא אליבא דרבי יושעאל דסביר: לֹא קִיְרָבוּ נִסְכִּים בְּמִדְבָּר. (קידושין לו ב) (חת"ס) והטעם שהזכירו דווקא ג' מינים הללו משום שהמרגלים הביאו ג' מינים אלו וראו חשיבותם. (טעמא דקרא) **א"נ** המן טעמו לשד השמן וכצפיהת בדבש ואתם לא הזכירו. *
- ט. טהרה מטומאת המת נצטוו במרה. אבל להניח אפר פרה בחיל למשמרת שיכפר תמיד הוי רק אחר עון העגל. דכתיב (ט ט) **וַהֲנִיחַ מַחֲוֹץ לַמִּחְנָה** פרש"י - לשלשה חלקים מתחלקת, אחד נתן בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות, ואחד נתן בחיל (פרה פ"ג מ"א) זה של משמרות היה חוץ לעזרה, ליטול מנאו בני העיירות וכל הצריכין להטהר, וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה, וזה שבחיל נתון למשמרת מגזרת הכתוב, שנאמר **וַהֲנִיחַ לְעַדָּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּם**. דהנה עוון העגל נמשך תמיד דכתיב (שמות לב לד) **וְבַיּוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֵי יִשְׂרָאֵל**. (פרדס שמאי) *
י. י' ניסים עשה הקב"ה לבניו במצרים, כנגדן הביא י' מכות, כנגדן נעשו לישראל י' ניסים על הים, כנגדן הביא י' מכות על המצרים במצרים. בזכות אברהם אבינו שנתנסה ב' נסיונות (רבינו אפרים, בעה"ט) לכך כתיב **וַיִּצְאֵנוּ** בכתב חסר שרומז לו כיצד ובזכות מי יצאנו ממצרים. *
- כ. כבודו של משה קמ"ל – ביקש משה להקב"ה תודיע להם לישראל באיזה עוון נקנסה עלי מיתה שלא יאמרו עבר עבירה בסתר, לכך שייך כאן אמירה ואלמלא כבודו של משה לא היתה ראויה להיכתב משום שהיא נועלת דלת בכני בעלי תשובה שלא יאמרו בעבור דיבור אחד קטן שיצא מפיו נקנסה עליו מיתה אנו על אחת כמה וכמה. לכך כתיב לשון אמירה לשון חיבה. (רבינו אפרים, מושב זקנים)
- כ. כלב ופינתם – תרגום יונתן: **וַיִּשְׂדֶּר מִשֶּׁה יַת כָּלָב וַיַּת פִּנְחָס לְאֵלֶּלָא יַת מִקְבֵּר וַיִּכְבְּשׁוּ פּוֹפְרִינְהָא וַיִּשְׁצִינּוּ יַת אַמְוֹרָאֵי דְתַמְנָן**. ביאר אברבנאל – שאף שהיו מעט אנשים יכלו ללכוד את בנותיה, כי הגברים מתו במלחמה ולא נשארו שם כי אם נשים וטף.
- ל. לימוד הוא ליהושע שדרך ארץ לשלוח מרגלים. (לקח טוב) לפי שאין סומכין על הנס אלא יצוה להילחם בדרך הטבע להיחלץ להישמר ולארום. (רמב"ן יג א) **א"נ** שאף שהיו יכולים ישראל להוריש את יעזר כבר בתחילה, בכל אופן השאיר אותה משה כדי לחזק את לבם של מלכי כנען, שיחשבו שהם נלחמים בדרך הטבע כדרך המלכים. (שפתי כהן) *
- מ. **מִצְוַת דָּבָר הוּא כְּסִיל** (משלי יח) כדי שידעו העולם שיש מת בעיר וילכו לגמול חסד למת. לכך עשו רמז להודיע ולא גילו אותו בבירור. (מושב זקנים) *
- מ. **מִצְעַר שְׂרֵפֶת הַחַטָּאת**. (י"ז) בית הלל אומרים, מצינו אפר שנקרא עפר, שנאמר וַיִּקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחַטָּאת, לפיכך מכסין דם שחיתה באפר. (חולין פ"ח ב) והטעם הדבר שנקרא כן, משום דבזה חלוק שם עפר משם אדמה, דשם אדמה כולל רגבים שלמים וגדולים, משא"כ שם עפר מורה על פרור ושחוק וכמש"כ **וְאֲשַׁחֲקֶם כְּעֹפֶר** (תהילים יח מג), **עַד אֲשֶׁר דַּק לְעֹפֶר** (דברים ט כא) וכד', וכיון שכן, כולל שם זה גם אפר שיש לו ג"כ תכונה זו. (תורה תמימה)
- נ. נפל שנוגד מת קמ"ל שמשמא – **בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת** מי שהיה חי ואח"כ מת. ואיצטריך למכתב תרוייהו דס"ד דנפל אין מטמא לפי שמעולם לא היה אדם, ואי ננפל הו"א דווקא נפל אבל חי שכבר נטהר אף שמת אח"כ לא יטמא – קמ"ל. (טעמא דקרא)
- ס. סגן היינו אלעזר בפרה שעשה משה רבינו, אבל לדורות נעשית בסגן אלא בכהן גדול או כהן הדייט. (יומא מג א – רבינו חננאל) **א"נ** פרה דמשה רבינו היתה השויטה כשרה בור, ואילו לדורות דווקא בכהן גדול. וכן שריפתה. (שו"ת באר משה ח"א טו)
- ע. עמוד הענן במדבר היה מאיר להם בכל המקומות. כדאיתא במדרש (ילקוט"ש ישעיה רמז תק"ג, ספרי בעלותך פיסקא פג) אמר רבי שמעון בן יוחאי כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרך אחד מהם לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה אלא העבים מאירים היו יודעים ששקעה החמה הלבניו היו יודעים שזוחה החמה, **מִסְתַּכֵּל בַּחֲבִית וְיֹודַע מַה בַּתּוֹכָה בַּטְּפִיחַ וְיֹודַע מַה שַּׁבְתוֹכָה** מפני ענן שכונה שביניהם שנאמר (שמות מ לה) **לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּכָל מִסְעֵיהֶם**. וממילא היו יכולים והסתכל בתוך פנים הבהמה אף כשהיא בשלימותה. (הגר"ח ברלין) *
- ע. עגלה ערופה – אין פוסל בה מום. לפי ששור פרה אדומה ועגלה ערופה שלא יעלה עליהם עול, יכול אף במומין תלמוד לומר **אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם** 'אין בה' (דווקא) בפרה פסול מום, ולא בעגלה ערופה. (סוטה מו א)
- פ. פרסום גדול היו עושין אותה וברוב עם, כדאיתא במשנה (פרה ג-ו) **וּפְרָה וְכָל מִסְעָדֶיהָ, יוֹצֵאִין לָהּ הַמְּשַׁחֵהָ**. וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ מְקַדְּמִים בְּרַגְלֵיהֶם לָהּ הַמְּשַׁחֵהָ, לכך כתיב **וַיִּתְתֶּם** שרבים יתעסקו בזה. (טעמא דקרא)
- צ. צערו של הקב"ה על פגם בכבודו של הצדיק הוא יותר משהוא מצטער על חילול כבודו. [וכן מצינו בירבעם שיבשה ידו רק כשביקש לפגוע בעידו הנביא, אע"פ שהיה עובד ע"ז] כאן לבנ"י היו ב' עוונות, על שדיברו לשון הרע על הקב"ה שלח להם נחשים שהוא חטאו של הנחש הקדמוני, ועל שדיברו לשון הרע על משה הנקרא מלאך שלח להם שרפים. והמלאך נקרא שרף דכתיב (ישעיהו ו ב) **שָׂרְפִים עֲמֻדִים מִמַּעַל לֹא וְאִמְרוּ חֲזוּ"ל** (אבות ב י) **וְלַחֲיִשְׁתָּן וְלַחֲיִשְׁתָּ שָׂרָף**. כשבא ישראל לפני משה לא הזכירו שרף נתכוונו לומר תבקש רחמים מאת הקב"ה על שפגענו בכבודו, ויודעים אנו שאתה עניו וסולח לנו. וכשמשח התפלל לפני הקב"ה על שפגענו בכבודו אמר לו הקב"ה אני מצטער יותר על כבודך מאשר על כבודי. ולכן עליך לעשות שרף שפגענו בכבודך. ומשה עשה נחש והראה את מידת הענווה שלו. (כלי חמה, כלי יקר, תולדות יצחק) *
- ק. קבורה קודמת למיתה אצל מתי המדבר, שקודם היו חופרים הקבר שזה הקבורה ואח"כ מתו. דאיתא במדרש: אמר ר' לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין וישניו בהן ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה (רשב"ם בב"ב קא ב). וכאן נאמר **וַתָּמֶת שָׁם מְרִים** ואח"כ **וַתִּקְבְּרָ שָׁם** נמצא שקדמה מיתה לקבורה, מכאן ראי' שכלו מתי מדבר. (מ.ש.ת.)
- ר. רד"ו שנים – וכתיב וַיֹּאמֶר הֲנֵה שְׁמַעְתִּי פִי יֵשׁ שִׁבְרֵ בְּמִצְרַיִם רְדוּ שְׁמָה (בראשית מב ב) פרש"י - וְלֹא אָמַר 'לְכוּ', רָמַז לְמַאֲמִים וְעֲשֶׂר שָׁנִים שְׁנִשְׁתַּעְבְּדוּ לַמִּצְרַיִם, פְּמָנָן רד"ו (ב"ר צא ב). 'לְמִים רַבִּים ר"ת בגימטריא רד"ו. (210) (רבינו יהודה החסיד) *
- ש. שוגג מכפרים קרבנות – פרה אדומה מכפרת שחטאו בעגל במזיד ולכן מקיש מיתת צדיקים לפרה אדומה דמיתתן מכפרת אפילו על מזיד. (פרדס שמאי)
- ש. שתק אהרן ולא מיהא לכך נענש. דאיתא בחז"ל (שבת נד ב) **כָּל מִי שְׁאֲפָשֵׁר לְמַחֲוֹת לְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ וְלֹא מִיֵּתָה - נִתְפַּס עַל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ**. בְּאֲנָשֵׁי עִירוֹ – נִתְפַּס עַל אֲנָשֵׁי עִירוֹ. בְּכָל הָעוֹלָם פּוֹלוֹ - נִתְפַּס עַל כָּל הָעוֹלָם פּוֹלוֹ. שנאמר (יחזקאל לג ח) **וְנָדַמוּ מִיַּדְּךָ אֲבִיבָשׁ**. (רבינו אפרים) *
- ת. תנאי הוא לקנות את התורה מלבד הקניינים עצמם לפי שצריך להיות ב' קנינין וכמו שנשמע מיהא חרש שוטה וקטן שאינם בני קנין כלל. המ"ח קנייני התורה זהו הדין בגברא להיותו בר קנין, שיהא ראוי בכלל לקנין התורה. הקניינים הם האמצעי לקנות. (תורת אליהו)
- ת. תינוק שנוגד. שהוא טהור, ואמו נטמאת טומאת לידה מחמתו. **א"נ** שעיר המשתלח, כדאיתא בספרא (תוריע פרשה א), 'שעיר המשתלח יוכיח שגרים לטומאה והרי הוא טהור'.

